

Bc. Katarína Tomašovičová,

Discourse functions of imperative *look* and *listen* in comparison with their Czech counterparts

Diskurzni funkce imperativu anglických sloves *look* a *listen* ve srovnání s jejich českými protějšky

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, 2016

Posudek vedoucí diplomové práce

Předložená diplomová práce je příspěvek k popisu diskurzniých prostředků přímého apelu na adresáta s funkcí aktivovat jeho pozornost k následující promluvě. Sleduje dva cíle: první cíl je zaměřen na vymezení faktorů, které odlišují diskurzni funkce *look* a *listen* od jejich primární funkce direktivní. V případě diskurzniých funkcí autorka sleduje druhý cíl, výzkum českých překladových protějšků. Tento cíl navazuje na současné konfrontační studie percepčních zrakových a sluchových sloves z hlediska jejich interlingvální tendence ke gramatikalizaci diskurzni funkce. Hlavní část práce je věnována prvnímu cíli: diskurzni funkce imperativů obou sloves je vymezena na pozadí primární direktivní funkce (v jejich plném lexikální významu) na základě gramatických a sémantických faktorů. Zatímco užití obou sloves v strukturách s komplementací a adverbialní modifikací vyplývajících z jejich lexikální sémantiky indikuje lexikální význam, předpokladem pro diskurzni význam je vyčlenění imperativů z těchto struktur, což je zpravidla indikováno i formálně, počátečním postavením a interpunkcí. Povrchově intransitivní užití imperativů *look* a *listen* však samo o sobě k určení diskurzni funkce nestačí; jako další faktor spolupůsobí slučitelnost nebo neslučitelnost lexikální sémantiky s širším kontextem (rozsah, který poskytuje InterCorp, se pro tento účel ukázal být dostatečný). Použitý diferenciacní proces de facto ilustruje gramatikalizaci diskurzni funkce.

Práce je rozvržena do čtyř kapitol: krátkého úvodu, přehledu teoretické literatury, z níž autorka čerpala postup pro identifikaci diskurzni funkce; třetí krátká kapitola je nazvána materiál a metodologie, avšak metodologie vyplývá až z vlastního rozboru obou sloves v nejrozsáhlejší čtvrté kapitole, pojednávající obdobným způsobem v první části o imperativu *look*, v druhé o imperativu *listen*. Dokladový materiál, 100 dokladů *look* a 100 dokladů *listen*, je čerpán z InterCorpu dotazem omezeným velkým písmenem na iniciální pozici. Autorka na toto omezení upozorňuje v souvislosti s mírou platností výsledků frekvence výskytů obou funkcí. Z obecného hlediska se však jiná než iniciální pozice imperativu jeví jako řídká. V diskurzni funkci je iniciální pozice distinktivní rys této funkce, v primární funkci má imperativní věta základní rozložení výpovědní dynamičnosti, v němž je tematický podmět vyjádřen slovesnou koncovkou, imperativ má funkci přechodu a vzhledem k své direktivní funkci vyžaduje kontextově nezapojenou komplementaci / adverbialní modifikaci. Neiniciální pozici lze předpokládat po nezačleněném iniciálním prostředku (disjunkt nebo konjunkt) nebo v rámci delší (monologické) promluvy jednoho mluvčího s funkcí uvedení nového nebo obnoveného tématu. Tento aspekt nabízí směr dalšího konfrontačního výzkumu, neboť volný slovosled v češtině může odhalit jiné než předpokládané slovosledné konfigurace.

Interpunkční vyčlenění diskurzni imperativu ze syntaktické struktury je většinou realizováno čárkou, někdy tečkou. Pozornost je náležitě věnována i vykřičníku: jeho ojedinělý výskyt po diskurzni funkci a relativně častý výskyt po lexikálním imperativu autorka plausibilně vysvětluje zesilující funkcí vykřičníku v případě direktivního imperativu. Naopak v diskurzni funkci je absence zesilujícího prostředku v souladu s oslabením lexikálního významu a direktivní funkce. Jiný distribučně relevantní prostředek byl zjištěn v souvýskytu imperativu s vokativem, který je v diskurzni funkci častější. Také temporální zařazení propozičního obsahu do minulosti může indikovat diskurzni funkci, nicméně odkaz na minulost může být i u lexikálního imperativu, srov. *Look, I have just finished it!*

K dvěma zkoumaným funkcím imperativu autorka přidává třetí funkci, tzv. vágní, která imperativu připisuje obě funkce, direktivní i diskurzni. Vágní doklady (v počtu 7) se vyskytly jen v případě *look*, a jak sama autorka uvádí, jde o nejzpochybnitelnější kategorii, založenou na subjektivním hodnocení. K tomu viz níže poznámku. Základní diskurzni význam imperativu attention-getter autorka dále klasifikuje na floor-seeking (případy přerušení), afektivní (naléhavost, intenzita, zmírnění), výzvolé / adverbativní aj.

Také sémantické faktory indikující funkci imperativu jsou popsány vyčerpávajícím způsobem s postřehem pro relevantní detail (např. přínos kontextu v lexikálním užití). Kromě podpurných výrazů pro danou funkci autorka registruje i rekurentní souvýskyt s mentálními slovesa v případě obou sloves a otázky a imperativu v případě *listen*. V případě souvýskytu s otázkou a imperativem 1. os. pl. je však možná i direktivní interpretace.

Hlavní rozdíl mezi zkoumanými slovesy spočíval v méně diskurzni charakteru imperativu *listen* ve srovnání s *look*: lexikální význam *listen* zůstává ve všech užitích zachován, takže lze všechna diskurzni užití označit jako vágní. Imperativy *look* a *listen* se dále lišily zastoupením obou sledovaných funkcí: zatímco v případě *look* byla častější funkce direktivní, v případě *listen* to byla funkce diskurzni. Výrazný rozdíl se též projevil v typech vokativů: obě slovesa shodně vykazovala výrazně častější výskyt po direktivní funkci, avšak vokativy po *listen* zahrnovaly širší škálu typů od formálních až po depreciativní a urážlivé.

Závěr práce výstižně shrnuje výsledky výzkumu obou zkoumaných aspektů a poukazuje na přínosnost konfrontačního výzkumu angličtiny a češtiny k studiu interlingvální tendence *look* a *listen* ke gramatikalizaci diskurzni funkce.

Dotazy a poznámky k jednotlivostem

1. V oddíle o překladové korespondenci je v souvislosti s exocentrickými částicemi zmíněn Poldaufův třetí syntaktický plán: co Poldauf míní prvním a druhým syntaktickým plánem?

2. Jak definujete termín intranzitivita u *look* a *listen*? Jde u zkoumaných funkcí o stejný význam?

3. V soulase s českou mluvnicí se mluví o korespondujících českých slovesech jako o částicích slovesného původu; neplatí totéž pro *look* a *listen*? Gramatikalizace diskurzni funkce neimplikuje přehodnocení slovního druhu?

4. K získání 50 dokladů diskurzni funkce bylo třeba 53 dokladů lexikálního užití v případě *look* a 33 dokladů v případě *listen*; k získání 100 dokladů *listen* bylo 17 přidáno: jakým postupem?

V příkladech 14 a 15 (s. 22) a 92 (s. 40) jsou předložkové vazby a adverbia interpretovány jako příslovecně určené, tedy vzorec SVOAdv. Jde však o postmodifikaci předmětu, tedy o vzorec SVO; adverbialní interpretace je možná v ex 14, avšak v ex 15 a 92 je neslučitelná se sémantickými vztahy. S. 31, ex 57 je řazen k vágním; nejde však o změnu tématu: *Look, he is in the papers* odkazuje na aktivovaný prvek, jinak by nemohlo být užit anaforické zájmeno. Uvedený doklad spíše naznačuje kontext, v němž osoba (*he*) vykonala něco (zřejmě i zajímavého pro veřejnost), co by mělo oba mluvčí učinit šťastnými. U všech příkladů zařazených do skupiny vágní měl být uveden celý předcházející kontext dostupný v InterCorpu.

Jazyková a formální stránka práce je na náležité úrovni, chyby v jazyce jsou řídké, např.

s. 13/12zd it can be also used; v členech s. 21: from physical to mental domain, s. 53: uprostřed with verb of seeing, s. 23/7zd irrespective of clause pattern aj.; překlepy nepřekračují přípustnou míru, např. s. ii: Conclulsion; Aijmar, s. 7, s. 9/2sh, s. 10/1/zd; s. 10: B. Challenging of (??) adversative function (zřejmě *or*); s. 28, ex. 33 Basicica aj.

Závěr:

Diplomová práce Kataríny Tomašovičové je cenný přínos k studiu diskurzni indikátorů kontaktu jak v intralingvální, tak v interlingvální části. Relevantní teoretický rámec a adekvátní metodologie shromáždění výzkumného materiálu poskytly spolehlivý základ pro konsistentní zpracování daného tématu, přinášející řadu nových poznatků s postřehem pro relevantní detail. Diplomovou práci Kataríny Tomašovičové doporučuji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu ji předběžně klasifikuji známkou výbornou.